

ЛОКАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ ЯК КОМПЛЕМЕНТАРНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ

Авторка аналізує теоретико-методологічну основу для дослідження політичних інститутів та процесів на місцевому рівні, а також наукові передумови для формування окремого напрямку у політології – локальних політичних студій. Це – розвиток неоінституалістської методології, формування дослідницького інтересу до місцевого рівня політичного життя, початок досліджень територіальних процесів політичної трансформації в рамках єдиного національного простору. Базовими теоретичними концептами локальних політичних студій є поняття «спільноти» та «місцевої демократії».

Більшість класичних і сучасних досліджень розглядають сферу політики як таку, що функціонує відповідно до єдиних принципів і закономірностей, принаймні в одному національному просторі, а отже, до її аналізу можна застосовувати спільні для різних територіальних рівнів теоретичні конструкції та методологічні підходи. Водночас, частина вчених, які вивчали розвиток політики на місцевому рівні, звернули увагу на специфіку її процесуальних та інституційних характеристик у порівнянні з «великою політикою». Це змушує, з одного боку, визначити специфічну теоретико-методологічну основу для аналізу локальної політики, а, з іншого – проаналізувати, чи сприяє вивчення інститутів та процесів на місцевому рівні кращому розумінню однопорядкових феноменів на рівні держави. Зауважимо, що для суспільствознавців виникає спокуса проаналізувати локальний політичний процес виключно крізь призму функціонування інституту місцевого самоврядування, формування та діяльність якого визначено у праві певної держави. Такий підхід, без сумніву, має чітку методологічну основу для аналізу місцевої політики, однак усуває з поля зору науковців процеси, які безпосередньо не визначаються політичною діяльністю «навколо ратуші».

В українській політології місцевий рівень політичного процесу традиційно досліджують з позицій класичного інституційного підходу – як реалізацію повноважень місцевого самоврядування, що функціонує і органи якого формуються під впливом законодавства, сформованого на національному рівні. Інші аспекти формування місцевої політики, а, точніше, теоретичні конструкції, які пояснюють феномен «політичності» місцевого самоврядування, розглянуто у дисертаційному дослідженні О. Яцунської [10], демократичний потенціал місцевого самоврядування також аналізує А. Некряч [6]. Розгляд міс-

цевого самоврядування і взагалі місцевої публічної сфери з використанням системного підходу здійснює С. Саханенко [8]. Водночас, М. Баймуратов першим запровадив у науковому середовищі України поняття «місцевої демократії», котре є засадничим для локальних політичних досліджень [2].

Втім, аналіз процесу прийняття політичних рішень на локальному рівні та функціонування інститутів, що не формалізовані в системі органів місцевого самоврядування, не є усталеною практикою в українській науці. Це пояснюється, в тому числі, відсутністю оприлюднених розвідок про сучасні теоретичні підходи до дослідження місцевої політики, що звужує концептуальну основу для вивчення цього феномену вітчизняними політологами.

Беручи до уваги цю обставину, визначаємо метою цієї статті аналіз теоретико-методологічної основи для проведення досліджень місцевої політики, що притаманна західній науці, а саме – змісту локальних політичних досліджень. Наші завдання – визначення теоретичних передумов для формування цього напрямку в політичній науці, стислий аналіз основних концептів, що ними він оперує, розгляд відмінностей методології локальних студій, у порівнянні з підходами, притаманними дослідженням загальнонаціональних політичних феноменів.

У другій половині 1970-х років виокремився новий сегмент у західній політології – «локальні політичні студії» (*Local Political Studies*), який мав американські та європейські витоки. Вчені США спиралися, насамперед, на прикладні емпіричні дослідження, що проводились у рамках «Соціології міста», а європейські науковці займалися, передусім, теоретичними розробками. Залежно від фокусування дослідження місцевих процесів – у містах, невеликих муніципалітетах, інших (нетериторіальних) видах спіль-

нот, – цей напрямок наукового пошуку також відомий під назвами «дослідження міст» (*Urban Studies*), «дослідження громад» (*Community Studies*).

Новий напрям, насамперед, дистанціювався від вивчення правових засад функціонування місцевого самоврядування, і навіть змісту цього формального інституту взагалі. Його прихильники наголошують, що сутність політико-владних рішень, що їх приймають місцеві органи влади, визначається, насамперед, у процесі здійсненні «локальної (комунальної, муніципальної) політики» в межах конкретної громади (муніципалітету) і лише опосередковано залежить від організації системи місцевого самоврядування взагалі.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття локальні студії перетворюються на один з найпопулярніших напрямів у суспільних науках, сформувавши у такий спосіб певну противагу, а радше – методологічне доповнення до традиційного загальнонаціонального виміру соціально-політичних явищ. Такому «зсувові» в орієнтаціях багатьох учених сприяла низка наукових чинників, окрім, звичайно, децентралізаційних реформ у системах управління багатьох країн, наслідком яких було підвищення економічної та політичної ваги громад як повноцінних одиниць публічної влади.

По-перше, йдеться про тектонічні зміни у методології соціальних наук, зокрема формування у 1980-х роках *неоінституалізму*. Характерними ознаками нового інституціоналізму є аналіз не лише формальних (офіційно прийнятих) структурних рис суспільства і політики, а й неформальних (не фіксованих у праві), які, на рівні з першими, справляють вплив на поведінку соціально-політичних акторів, громадян загалом. Інститути також сприймаються як феномени, що сприяють насадженню у певному соціумі системи спільних цінностей [7]. Зручне в користуванні й визначення одного з популяризаторів нової методології – Д. Норта, відповідно до якого інститути – це правила гри в суспільстві, або, точніше, придумані людьми обмеження, що спрямовують людську взаємодію в певне річище [6, 11–13]. Таким чином, інститути визначають та обмежують сукупність варіантів вибору для особи.

Деякі дослідники, зокрема А. Чирикова, вважають неоінституалізм найефективнішим методологічним підходом до дослідження субнаціональної політики у постсоціалістичній Російській Федерації, оскільки, на їхню думку, політичний процес у цій країні визначається формально-правовими нормами лише меншою мірою, а передусім неформальними практиками використання влади елітами. Лише за допомо-

гою аналізу цих правил – так званої піраміди неформальних практик – можна зрозуміти сутність реальних політичних процесів на регіональному та місцевому рівнях, зокрема канали рекрутування еліти та форми її взаємодії з громадянським суспільством [9, 121–126].

Другим чинником, що сприяв локальним дослідженням, і своєю чергою, набув ваги під впливом неоінституалізму, стало підвищення дослідницького інтересу до місцевих інститутів, зокрема у контексті їх впливу не лише на локальну політику, а й на загальнонаціональні процеси, інститути та цінності. Багато сучасних учених, які досліджують процеси демократизації, зокрема в ЦСС, доходять висновку, що насправді демократичною може вважатися та політична система, влада в якій децентралізована на основі принципу субсидіарності аж до рівня муніципалітетів, котрий є найнижчим рівнем зосередження публічної влади [22]. Оскільки специфікою інститутів місцевого самоврядування є їх близькість до населення, це дає їм змогу, з одного боку, гнучкіше реагувати на суспільні проблеми, з іншого – це підстава для тиску на них з боку громадян, якщо останні вважають, що ці проблеми не взято до розгляду. Таким чином, місцеве самоврядування – гарант існування суспільного плюралізму, що сприяє усталенню демократичних норм, формуванню демократичних взірців політичної культури взагалі. Перенесення частини повноважень з національного на субнаціональні рівні управління свідчить про розосередження ризиків великих інституційних конфліктів у центрі, що означає формування додаткових передумов для стабілізації політичної системи суспільства [1, 175].

Третім чинником, який сприяв розвитку локальних студій, був висновок багатьох наукових досліджень 1990–2000-х років про *нерівномірність процесів соціально-політичної трансформації на території однієї країни*. Це пояснюється багатьма локальними чинниками, зокрема складом еліт, що перебували при владі у муніципалітетах у період перетворень, специфікою локальних політичних культур [19].

Окрім того, піднесенню локальних досліджень сприяло формування нових теоретичних конструктів, котрі пояснювали сутність процесів, що відбувалися на місцевому рівні. Йдеться про концепції нового локалізму, місцевого врядування та міських політичних режимів.

Метою *нового локалізму* (*New Localism*), що став популярним передусім у Великій Британії у 1990-х роках, є обґрунтування необхідності деволюції повноважень та ресурсів від центрального уряду до рівня місцевих політиків і менеджерів, місцевих демократичних структур та споживачів і спільнот, із дотриманням узгоджених

національних мінімальних стандартів та політичних пріоритетів [13].

Водночас, конкретні політичні та управлінські процеси, що відбуваються на місцевому рівні, аналізують крізь призму **концепції місцевого врядування** (*Local governance*), яке, на думку вчених, починає витісняти традиційне місцеве управління. Британський вчений П. Джон визначає врядування як «гнучку модель прийняття публічних рішень, засновану на широкій мережі осіб, які представляють різноманітні організації, розташовані на різних територіальних рівнях» [16, 9, 12].

Концепцію міських режимів (*Urban Regimes*) вперше запропонував у 1989 р. американський автор К. Стоун, який визначив режим як «неформальні рамки (домовленості), що на їх основі публічні органи влади та приватні інтереси співпрацюють з метою прийняття публічних рішень». Фактично, йдеться про взаємодію між політичними та економічними елітами громад щодо вироблення публічної політики. На відміну від попередніх досліджень локальної політики, що шукала відповідь на запитання «Хто править?», теорія міських режимів фокусується на здатності політичних і, насамперед, економічних акторів добиватися поставлених цілей [23].

Локальні політичні дослідження використовують як одну з основних категорій **поняття «спільноти»** (*Community*). Сучасні соціологи у 1971 р. нарахували 98 визначень спільноти. Серед найпоширеніших підходів до її визначення є такий, що використовується для ідентифікації соціальних і територіальних одиниць на кшталт сіл та містечок і часто в українсько- та російськомовній літературі означений терміном «грумада». Одне з найпопулярніших пояснень спільноти, ще наприкінці XIX ст., запропонував німецький соціолог Ф. Тьоніс. Він протиставив спільноту і суспільство як різні форми соціальної самоорганізації. Спільноти пов'язані з територією, де проживають невеликі колективи людей, між якими є родинні та сусідські стосунки, притаманні сільській місцевості, невеликим містам. Суспільство ж, засноване на поняттях товар і вартість, гроші та ринок, капітал та робоча сила, є звичною формою організації міського життя, в державі загалом. Таким чином, розуміння спільноти, за Ф. Тьонісом, можна узагальнити поняттям «тепле місце», що асоціюється з сім'єю, традиційним колективом, «ідеальною общиною». Зазначимо, що пізніше Б. Андерсен усі спільноти, більші за села, вважав «уявними», оскільки лише на рівні невеликого поселення можливий особистий контакт усіх жителів з усіма.

Тепер варто проаналізувати, якими **методологічними особливостями** відрізняються локальні політичні студії від основної сфери полі-

тичної науки, зокрема досліджень загальнонаціональної політики.

Місцева політика має дві методологічні ознаки, за якими суттєво відрізняється від можливих дослідницьких підходів та інструментарію для дослідження феноменів на національному рівні. Йдеться про **численність** та **близькість**. Численність – у розумінні місцевих випадків для дослідження – створює унікальну можливість для проведення порівняльного аналізу, з використанням навіть статистичних методів: інститутів та процесів у різних країнах, а також подібних феноменів у різних громадах в середовищі того самого суспільства та у крос-національному варіанті. Таким чином, за допомогою вивчення великої кількості локальних випадків можуть бути визначені варіації у функціонуванні місцевих інститутів у середовищі певної країни, що сприятиме більшій вірогідності узагальнених загальнонаціональних висновків [17]. Поняття «близькості» означає, насамперед, обмеженість простору місцевої політики, в якій діють нечисленні політичні актори, знайомі особисто один з одним, а влада є близькою до громадян у фізичному розумінні, а також до процесів, якими управляє. Окрім того, на місцевий політичний процес впливає також належність громадян до соціальних мереж, про вплив яких складно говорити на національному рівні [18].

Пригадаймо, що ще Алексіс де Токвіль вказав на **органічність функціонування демократичних форм саме на локальному рівні невеликих територіальних спільнот**, фактично, започаткувавши, у такий спосіб, теоретичну основу для вивчення місцевої політики: у громаді, як, до речі, й скрізь, народ є джерелом влади в суспільстві, але більш безпосередньо, ніж у громаді, він ніде не здійснює свою владу.

Тоді ж, у XIX ст., англієць Джон Стюарт Міль запропонував формувати рівень місцевої політики, насамперед, для потреб громадянської освіти. Саме тут є більше можливостей для активізації політичної участі, оскільки місцеві проблеми не є складними, тому жителі можуть зібрати необхідну інформацію про їх сутність і, водночас, місцеві радники більш «доступні» для впливу.

Через сто років американський політолог Р. Даль розвиваючи положення теорії «поліархії», протиставив національний та місцевий рівні політики. На загальнодержавному рівні політика – це місце конкуренції політичних еліт, де неможливо забезпечити реалізацію принципу політичної рівності, однак, водночас, режим володарювання характеризується однаковими умовами для політичної конкуренції для влади та опозиції, а також широкими можливостями для політичного контролю за діями уряду (лідерів) [14]. Сучасні вчені, які проводять локальні полі-

тичні дослідження, за допомогою емпіричних порівняльних досліджень підтверджують припущення Р. Даля про наявність кореляції між розміром територіальної громади та рівнем демократії [21].

Деякі американські науковці – прихильники методології біхевіоризму, дотримуються точки зору, що «місце» є ідеальним майданчиком для конструювання змістовної демократії. Саме на обмеженому просторі, де функціонують територіальні спільноти, можливо нейтралізувати поділи громадян за соціальними, економічними, етнічними ознаками, та організувати діалог-«деліберацию» з приводу питань спільної значимості [25]. Поширеним є розуміння місцевої демократії як «тренувального майданчика» демократії, оскільки громадяни саме на цьому рівні, вирішуючи локальні проблеми, набувають політичної компетентності, що є важливою передумовою для політичної участі: і на місцевому, і на національному рівнях. Громадяни, відчуваючи потенціал для ефективної участі на рівні громади, надаватимуть більшу підтримку загальнонаціональній політичній системі, таким чином підвищуючи її легітимність [27, 15].

Як інструментальне, окреслюємо визначення *місцевої політики* як такої, чий процеси відбуваються на малому просторі, у середовищі інститутів, що користуються автономією від держави; такої, що міцно пов'язана з соціальною спільнотою, з якою ідентифікують себе громадяни, і створює можливості для зростання демократичної участі. Місцева політика, передусім, зводиться до взаємодії між політичними акторами, які можуть бути водночас «сусідами», тому взаємодія між ними не є абстрактною, як на вищих географічних рівнях. Це радше відносини між людьми – членами певних спільнот, мереж та асоціацій. На відміну від «великої» політики, локальна характеризується вищим рівнем довіри між її учасниками, оскільки, як свідчать соціологічні дослідження, персоналізовані відносини зумовлюють вищий рівень довіри, ніж абстрактні.

Також на противагу політичним процесам загальнодержавного виміру, де участь громадян обмежена, зокрема, через недостатність інформації, на місцевому рівні жителі відносно легко отримують дані про політичний «порядок денний», а отже, мають можливість залучатися до прийняття рішень [11, 25–28].

У 1980-х роках у середовищі вчених-урбаністів формується нова концепція, а саме *нового «політичного простору»*, який існує, насамперед, на місцевому рівні. Саме тут формується «прірва між політикою, яка описується в наукових працях, та політикою, в якій беруть участь люди. Політика, відповідно до цієї теоретичної побудови, зводиться не до визначення

формальних інститутів місцевого самоврядування, а до процесів, котрі зачіпають інтереси громадян у їхньому повсякденному житті (наприклад, будівництво доріг, спорудження соціальних об'єктів та інше). Прихильники цього підходу заперечують також бачення місцевої політики як другорядної щодо загальнонаціонального процесу [24, 7–8].

На основі синтезу ідей «класиків» вивчення місцевої політики, а також розробок 1960–1970-х рр. у сфері локальних політичних досліджень, зокрема концепції міських режимів, у 1980–1990-х сформувалася *концепція місцевої демократії*, хоча, як правильно зауважує російський політолог А. Новосолов, цей концепт ще не усталений [4]. Насамперед, відповідно до неї [концепції], місцевий рівень розглядається як простір, де органічно можуть розроблятися демократичні взірці (патерни) інститутів та поведінки, адже саме тут є можливою безпосередня участь громадян, а також обрання ними місцевих лідерів [20, 767].

Теоретичне підґрунтя «місцевої демократії» сформувалось у рамках руху «Нова міська лівиця» (*New Urban Left*) на початку 1980-х років, метою якого було розширення сфери учасницької демократії, зокрема в середовищі місцевих громад. Як результат цього політичного віяння, вже впродовж цього десятиліття деякі англійські місцеві ради почали децентралізацію надання окремих послуг, шляхом передачі їх неурядовим організаціям, спільнотам та іншим громадським утворенням.

Британські вчені визначають місцеву демократію як владний режим, за якого громадяни контролюють місцеву владу та безпосередньо беруть участь у прийнятті рішень [13, 16]. Основна ідея концепту полягає у твердженні, що представницькі органи влади не репрезентують інтересів усього населення громад, а бюрократична система, сформована навколо місцевих органів влади, – неефективна, непідконтрольна населенню і така, що не реагує на його потреби. Якщо громадяни матимуть можливість безпосередньо впливати на прийняття політичних рішень, то й уся система буде також ефективнішою та демократичнішою. Водночас, А. Новосолов пропонує авторське визначення місцевої демократії як системи, що динамічно розвивається, і в рамках якої відбувається взаємодія на місцевому рівні різних акторів – наднаціональних сил та інститутів, національних та місцевих урядів, громадянського суспільства, неурядових організацій, а також різних груп тиску – щодо вироблення рішень загального значення [4, 9].

Оскільки сучасна демократія загалом відзначається певною кризою легітимності, то знайти шляхи її подолання можна саме на місцевому

рівні, який може слугувати своєрідною «лабораторією» демократичної корекції. Відновлення легітимності може відбутися шляхом встановлення безпосереднього зв'язку між громадянами та політичними лідерами, що на практиці вимагає безпосереднього обрання мерів громад. З поведінкової точки зору, ускладнення процесу місцевого управління, створення місцевих мереж, що впливають на формування політики, вимагають діяльності сильного лідера, який може скласти з різнобічних суспільних інтересів єдиний «порядок денний» для розвитку муніципалітету, згуртувати населення навколо локальної ідентичності [12].

Автори практичних посібників з питань зміцнення демократичного врядування у громадах, оприлюднених під егідою міжнародних організацій, вирізняють універсальні характеристики демократії, притаманні для її місцевого прояву, та специфічні локальні, до яких належать феномени: приналежності до громади, що сприяє активізації участі жителів у справах територіальної одиниці; деліберативності, оскільки для сучасного демократичного процесу необхідним є налагодження діалогу між різними соціальними групами, котрі проживають у громаді; політичної освіти для подолання прірви між елітою та пересічними громадянами у знаннях про політику, що сприятиме підвищенню їх участі; забезпечення доброго врядування та соціального добробуту у громаді, які забезпечуються місцевим контрольованим урядом, який підтримує комунікації з громадянами [15, 13].

Водночас, уже на початку 2000-х років на теоретичному рівні сформувалася серія дискусійних запитань: чи місцева демократія достатньо легітимна, щоб слугувати середовищем для формування владних рішень на певній території? Чи можна заперечувати легітимність місцевих органів влади, обраних за певною правовою проце-

дурою, тим більше, якщо вони засновані на демократичних принципах рівності та загальності, а рішення цих органів влади є обов'язковими для виконання? Окрім того, якщо до «класичного» місцевого самоврядування можна застосувати критерії підконтрольності, чутливості до інтересів усіх громадян та репрезентативності, то структурам місцевої демократії це складно зробити.

Саме тому деякі науковці, зокрема під впливом комунітаристської філософії, запропонували тезу про можливість функціонування місцевої демократії лише у формі «дуже локальної демократії», маючи на увазі, що в сучасну епоху вона може діяти лише у середовищі соціальних спільнот, межі яких лише вряди-годи збігаються з кордонами територіальних громад – насамперед, у випадках, коли останні невеликі за розмірами. Водночас, механізмами відновлення спільнот можуть бути мережі і локальні структури: наприклад, парафії, місцеві громадські альянси, громадські форуми [26].

Таким чином, наприкінці ХХ ст. у середовищі політичної науки виокремився напрям, у рамках якого досліджуються структури та процеси, притаманні специфічній формі політики – місцевій, чому сприяли декілька теоретичних новацій у полі політології: розвиток неінституціоналістської методології, формування дослідницького інтересу до місцевого рівня політичного життя, початок досліджень територіальних процесів політичної трансформації в рамках єдиного національного простору. Пропоненти локальних політичних студій започаткували розробку окремих методологій дослідження місцевої політики, ключові риси якої – «численність» випадків для аналізу та «близькість» процесів, що відбуваються в її середовищі, й акторів. Базовими теоретичними концептами напряму є поняття «спільнота» і «місцева демократія».

1. Ачкасов В. А. Институты западной представительной демократии в сравнительной перспективе : Учебное пособие / В. А. Ачкасов, Б. В. Грызлов. – СПб : ИВЭСЭП, Знание, 2006. – 264 с.
2. Баймуратов М. А. Европейские стандарты локальной демократии и местное самоуправление в Украине / М. А. Баймуратов. – Одеса : Одиссей, 2000. – 80 с.
3. Некряч А. І. Місцеве самоврядування в Україні : етапи становлення та перспективи / А. І. Некряч. – К. : Генеза, 2002. – 368 с.
4. Новоселов А. А. Применение концепции «местной демократии» в современном процессе государственного строительства европейских стран : Автореф. дис. на соискание учен. степ. канд. полит. наук. – Нижний Новгород, 2006. – 24 с.
5. Норт Д. Институції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт – К. : Основи, 2000. – 198 с.
6. Романюк А. Новий інституціоналізм та поняття інституту в політичній науці / А. Романюк // Вісник Львівського університету : Філософські науки. – Вип. 9. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – С. 190–199.
7. Саханенко С. Є. Політичне управління містом в умовах самоврядування : Монографія / С. Є. Саханенко. – Одеса : Вид-во ОФ УАДУ, 2001. – 380 с.
8. Токвіль, де А. Про демократію в Америці : У двох томах / А. де Токвіль. – К. : Вид. дім «Всесвіт», 1999. – 590 с.
9. Чирикова А. Е. Региональная власть в России : неформальные практики / А. Е. Чирикова // Политическая социология [Ред. В. Л. Римский]. – М. : РАПН; РОССПЭН, 2008. – С. 121–134.
10. Яцунська О. М. Світовий досвід місцевого самоврядування та перспективи його інституціонально-системного втілення в Україні : Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. політ. наук. – Одеса, 2001. – 19 с.
11. Assche, van D. The Decentralization of City Government and the Restoration of Political Trust / D. Van Assche, G. Dierickx // Local Government Studies. – 2007. – Vol. 33. – No 1. – P. 25–47.
12. Borraz O. The Transformation of Urban Political Leadership in Western Europe / O. Borraz, P. John // International Journal of

- Urban and Regional Research. – 2004. – Vol. 28 (1). – P. 107–120.
14. Corry D. New Localism: Refashioning the Centre-Local Relationship / D. Corry, G. Stoker. – Режим доступу : www.nlg.org.uk.
 15. Dahl R. A. Polyarchy, Pluralism, and Scale / R.A. Dahl // Scandinavian Political Studies. – 1984. – Vol. 7. – Issue 4. – P. 225–240.
 16. Democracy at Local Level // The International IDEA Handbook on Participation, Representation, Conflict Management, and Governance [Ed. T. Sisk]. – IDEA, 2001. – 238 p.
 17. John P. Local Governance in Western Europe / P. John. – London – Thousand Oaks – New Delhi, SAGE Publications, 2001. – 202 p.
 18. John P. Methodologies and Research Paradigms in Urban Political Science / P. John // Paper presented at the European Consortium of Political Research, General Conference, Budapest, 8–10 September 2005. – Режим доступу : www.ipeg.org.uk/papers/Methodologies%20and%20research%20paradigms%20in...
 19. John P. Why study urban politics? / P. John // Presentation to the Political Studies Association Conference 2006, Reading, 3. – 6 April 2006. – Режим доступу : www.ipeg.org.uk/papers/Why%20study%20urban%20politics040406.pdf.
 20. Kurczewska J. A Self-Governing Society Twenty Years After: Democracy and the Third Sector in Poland / J. Kurczewska, J. Kurczewski // Social Research. – 2001. – Vol. 68. – No 4. – P. 937–976.
 21. Local Government // The Encyclopedia of Democracy [Ed. by Lipset S.M]. – Congressional Quarterly Inc., Washington D. C., 1995. – Vol. 3. – P. 719–1099.
 22. Matsubayashi T. Population Size, Local Autonomy, and Support for the Political System / T. Matsubayashi // Social Science Quarterly. – 2007. – Vol. 88. – No 3. – P. 830–849.
 23. Stanovčić V. Local and Regional Self-Government in a Democratic Theory / V. Stanovčić // Facta Universitatis : Series : Law and Politics. – 1998. – Vol. 1. – No 2. – P. 233–269.
 24. Stone C. N. Regime Politics Governing Atlanta, 1946–1988 / C. N. Stone. – Lawrence : University Press of Kansas, 1989. – 314 p.
 25. Stren R. Urban Research in Developing World : From Governance to Security / R. Stren // Comparative Urban Studies Project. – Occasional Paper No 16. – Woodrow Wilson International Center for Scholars, 1998. – 23 p.
 26. Taylor B. «Place» as Prepolitical Grounds of Democracy / B. Taylor // American Behavioral Scientist. – 2009. – Vol. 52. – No 6. – P. 826–845.
 27. Very Local Democracy. – Режим доступу : www.devolve.org/LocalDem.htm
 28. Vetter A. Local Political Competence in Europe: A Resource of Legitimacy for Higher Levels of Government ? / A. Vetter // International Journal of Public Opinion Research. – 2002. – Vol. 14. – No 1. – P. 3–18.

M. O. Lendel

LOCAL POLITICAL STUDIES AS A COMPLEMENTARY APPROACH IN POLITICAL STUDIES

The theoretical and methodological base for the research in local political institutes and processes, as well as the scientific preconditions for the formation of local political studies as a separate approach in political science, are analysed. The development of the methodology of neoinstitutionalism, the formation of the research interest towards the local level of political life, starting of the research into territorial processes of political transformation within the framework of the single national space are among them. The notions of «community» and of «local democracy» are the basic theoretical concepts of local political studies.